

5. Кубрякова Е. С. Когнитивная лингвистика и проблемы композиционной семантики в сфере словообразования. *Изв. АН.*, 2002. № 1. Т. 61. С. 13–24.
6. Михайлова О. В. Просте речення в давньоанглійській мові: синтаксичний, семантичний, когнітивний та комунікативний аспекти : дис... канд. філол. наук. Харків, 2007. 202 с.
7. Панкрац Ю. Г. Пропозициональная форма представления знаний. Москва: РАН ИНИОН, 1992. С. 78–97.
8. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. Москва : АСТ: Восток-Запад, 2007. 314 с.
9. Тестелец Я. Г. Введение в общий синтаксис. Москва : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. 800 с.
10. Чейф У. Значение и структура языка. Москва : ЛИБРИКОМ, 2009. 452 с.
11. Шевченко І. С. Когнітивне моделювання простого речення. *Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя проф. В.В. Левицького : зб. наук. праць.* Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. С. 390–394.
12. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. V. 2 : *Descriptive application.* Stanford : Stanford University Press, 1991. Vol. 1. 395 p.
13. Lakoff G. Cognitive semantics. Bloomington, 1988. 568 p.
14. Talmy L. Toward a Cognitive Semantics. *Concept Structuring Systems.* Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 2000. Vol. 1. 495 p.

Каріна Бортун
(м. Вінниця)

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З ІМПЕРАТИВНОЮ СЕМАНТИКОЮ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛІ

Дослідження засобів об'єктивації семантичних категорій посідає значне місце в сучасній граматиці. Це пояснюємо тим, що імперативні висловлення займають важливе місце в комунікативному аспекті мови, на що вказують головні функції та основні засоби вираження імперативного значення. Семантико-граматична своєрідність імператива – здатність формувати особливий тип речення, специфічне інтонаційне оформлення висловлень з імперативом, уживання імператива, спричинене емоційністю та експресивністю мовлення.

Спрямованість на слухача, дії, що стосуються фізичного та психічного стану мовця, її поведінки, способу життя, діяльності, різних аспектів стосунків між комунікантами – важливі параметри значеннєвої структури імператива, змістову складову яких репрезентують фразеологічні одиниці.

Самі фразеологічні одиниці з імперативною семантикою потрактовуємо як своєрідні фрагменти мовної картини світу.

Оскільки вони допомагають пізнавати та виражати об'єктивну дійсність у комунікативній ситуації мовців, створювати універсальну картину світу мовця, виражатимодальні оцінки і ставленняпрескриптора до висловлюваного.

Цю особливу фразеологічну категорію на українському матеріалі з різних аспектів вивчали Л. Скрипник, М. Алефіренко, Н. Пасік, Т. Гаврилова та ін.; окремі питання структурно-семантичного плану порушено в працях В. Ужченка, А. Івченка, Р. Міняйла та ін. Попри наявні дослідження мало вивченими є фразеологічні одиниці, які у своєму складі мають компоненти імперативності та функціують у публіцистичному стилі.

Мета роботи – встановити статус фразеологічних одиниць з імперативною семантикою у сучасній лінгвістиці, розкрити диференційні ознаки та особливості цих одиниць у публіцистичному дискурсі.

Фразеологічні одиниці з імперативною семантикою в публіцистичних текстах передають різні побажання. Конструкції на зразок *Бережи тебе (вас) Бог! Будь проклятий! Грім би тебе ударив!* тощо реалізують побажання-заклинання, напр.: *Серед іноземних лідерів Маккейна підтримав прем'єр-міністр Ізраїлю Беньямін Нетаньягу: «Бережи Вас Господь, сенаторе Джоне Маккейне»* (Цензор.net. – 20.07.2017). Властивості фразеологічних одиниць, виявлювані при зверненні до вищої і / або стихійної сили, традиційно кваліфікують як форму наказового способу. Зазвичай такі фразеологічні одиниці мають національно-культурний характер, напр.: *Дай Боже хоча б цей успіх закріпити* (Дзеркало тижня. – 07.06.2013); *Боже, додай цим патріотичним хлопцям до їхнього завзяття ще розуму і знань!* (Українська правда. – 11.01.2010); *Тримав у лікарні доньку за руку і повторював: «Все буде добре, Аллах, допоможи!»* (Сьогодні. – 12.07.2017).

Так, висловлення залежно від їхнього оцінного змісту поділяють на позитивні і негативні. До позитивних зараховує конструкції, що виражають побажання добра [1, с. 43], напр.: *Дай Бог; Допоможи Господи / Боже; Будь здоровий; Будь щасливий* тощо, напр.: *Біля молодих сидить весільний староста, котрий акуратно записує всі суми в зошит і оголошує всьому весіллю – «Михайло Палійчук з родиною обдарували молодих на двісті доларів і чотириста гривень, дай їм Боже щастя, здоров'я і многая літа»* (Українська правда. – 13.10.2010); *Будьте щасливі саме сьогодні, а не живіть спогадами про минуле щастя чи мріями про щастя в майбутньому* (Дзеркало тижня. – 07.06.2013); *І я хочу побажати артеківським вожатим та педагогам: Будьте щасливі!* (Українська правда. – 12.09.2010).

Висловлення з негативно-оцінним побажанням являють собою результат реакції мовця на яесь негативне повідомлення, звістку, подію і мають високий ступінь емоційного впливу на адресата [1, с. 44]. У прикладах

такого різновиду, представлених у нашому матеріалі, значення негативного ставлення своєрідного заклинання виражено лексемами *гори вогнем, будь проклятий, відсохни язик, чорт, дідько* тощо: *Від «героїчного» Вілкула, який повідомив у ФБ 31 січня, що везе в Авдіївку паливо, бо «Будь проклята, війна!»* (Дзеркало тижня. – 07.06.2013); *Дідько тебе бери!* (Сьогодні. – 19.01.16).

Н. Ю. Шведова подібні конструкції називає фразеосхемами, тобто структурними фразеологізованими схемами «з лексично закритим компонентом» [4, с. 85]. Їм притаманна образність, експресивністю і закріпленість у мові як «особливих формул емоційно-вольових реакцій, безпосередньо спричинених ситуацією мовного спілкування, коли мовець оцінює цю ситуацію і максимально орієнтується на співрозмовника [2, с. 180].

Своїм корінням ці формули сягають глибокої давнини і пов'язані з архаїчною картиною світу. У зв'язку з цим характеризовані висловлення можуть бути розглянуті як своєрідні фрагменти мовної картини світу. М. І. Личук [3] зараховує такі структури до синтаксично нечленованих одиниць, наголошуючи, що як комунікативні одиниці такі речення входять до системи простих речень, співвідносяться з ними. Кореляцію синтаксично нечленованого речення з простим реченням віддзеркалюють їхні спільні і відмінні характеристики. Спільними є такі ознаки: це одиниці, що виконують певне комунікативне завдання: формально-граматичні речення виражають якість логічне судження про щось – навколишній світ загалом чи про які-небудь реалії, конкретну ситуацію, співрозмовника, його поведінку та ін. Такі речення мають відповідний граматичний апарат, що складається із суб'єкта і предиката.

Отже, фразеологічні одиниці з імперативною семантикою на кшталт (*допоможи Господи, дай Бог, будьте щасливі* тощо) ми зараховуємо до синтаксично нечленованих речень. Вони є динамічними структурами зі специфічним лексичним наповненням і певним комунікативним завданням, що реалізують своє призначення в конкретних комунікативних умовах. Для формально-граматичних і синтаксично нечленованих речень характерне змістове завершення, тобто мовці, учасники мовлення, легко розуміють і сприймають як закінчене ціле і граматичне, і синтаксично нечленоване речення. Варто також зазначити, що ці висловлення виражають лише ставлення мовця до чого або кого-небудь, емоційну реакцію на поведінку та співрозмовника. На відміну від імператива, який керує поведінкою агенсакаузованої дії, здійснюючи над нею контроль.

Перспективною вбачаємо типологізацію засобів вираження імперативної семантики у фразеологічних одиницях різносистемних мов у зставному аспекті.

Література

1. Ельмслев Л. Прологоменькетеорияязыка. *Новое в лингвистике*. Вып. I. Москва, 1960. 464 с.
2. Кайгородова И. Н. Проблемы синтаксической идиоматики (на материале русского языка). Астрахань : Изд-во Астрах. гос. пед. ун-та, 1999. 248 с.
3. Личук М. І. Структура та семантика синтаксично нечленованих одиниць в українській мові: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 388 с.
4. Русская грамматика: Т.1. Акад. наук СССР, Ин-трус. яз. /редкол.: д-р филол. наук Н. Ю. Шведова (гл. ред.) и др. Москва : Наука, 1980. 788 с.

Список використаних джерел

1. Дзеркало тижня. 2013. 7 червня. URL :<https://dt.ua>. (дата звернення: 07.06.2013).
2. Сьогодні. 2016. 19 січня. URL : <https://segodnya.ua>. (дата звернення: 19.01.16).
3. Українська правда. 2010. 12 вересня. URL :<https://www.pravda.com.ua>. (дата звернення: 12.09.2010).
4. Цензор.net. 2017. 27 липня. URL : <https://censor.net.ua>. (дата звернення: 20.07.2017).

Ірина Домрачева
(м. Вінниця)

РЕАЛІЗАЦІЯ У МОВЛЕННІ ПЕРИФЕРІЙНИХ СКЛАДНИКІВ СУКУПНОСТІ

Здійснивши низку досліджень функційно-семантичного поля сукупності [1], вважаємо за доцільне детально зупинитися на аналізові периферійної зони сукупності. Відомо, що ядрову частину функційно-семантичного поля (ФСП) складають окремі дієслова із семою «єднання», власне сукупні, збірні іменники, прикметники та дієприкметники, числівники із значенням сукупності. Периферійними вважаємо три рівні, на яких зреалізовано функціонування множинних іменників, окремих займенників та прислівників. Говоримо про мікрополя периферійної сукупності іменників *pluralia tantum*, прономінативів та адвербативів. Ці мікрополя також мають ядро та мікропериферії, залежно від семантики складників, що його структурують.

Одним із компонентів периферійності є іменники, які мають тільки форму множини (pl.t.): *окуляри, об'їдки, шашки, двері* і под. Своєрідну думку висловив О.О.Холодович щодо протиставлення таких двох явищ, як